

word as die gebied wat die beste moontlikhede bied om as teevoeter te dien vir drukte op die bestaande SSK. Die ontwikkeling van hierdie aktiwiteitsgebied en die ontwikkeling van woongebiede in die omgewing kan dus as onderling aanvullend beskou word: enersyds is dit noodsaaklik om die werk- en ander aktiwiteite naby die woongebiede te hê en andersyds is die ontwikkeling van woongebiede noodsaaklik as rugsteun vir die ontwikkeling van die aktiwiteitsgebied wat in die hele stedelike struktuur 'n baie belangrike rol moet speel. Blanke woonontwikkeling, vanwaar die ondernemerskapitaal en — inisiatief vir ontwikkeling in hierdie gebied (en ook op die Kaapse Vlakte) hoofsaaklik sal kom, word benoorde en ten noordooste van die voorgestelde aktiwiteitskern beplan.

DIE WESKUSGEBIED

Toekomstige stedelike uitbreiding word hoofsaaklik beplan op grond wat geen hoë waarde besit vir landbou-, natuurbewarings-, estetiese en ander nie-stedelike doeleindes nie. Die Weskusgebied is vanuit hierdie oogpunt baie geskik vir woonuitbreiding. As gelet word op stedelik-strukturele oorwegings, raak die situasie ietwat meer gekompliseerd.

Woonuitbreiding in 'n noordelike rigting, vanaf die bestaande ontwikkeling, sal kragtens huidige beleid uitsluitend vir die Blanke groep wees, terwyl werkgeleenthede, volgens huidige grondbruiktoeseggings, hoofsaaklik vir die Kleurlinggroep (sekondêre indiensneming) sal wees (die Montagu Gardens- nywerheidsgebied). Die gevolg van woonontwikkeling, met die huidige toestande as gegewe, sal dus wees dat die mense (Blankes) hoofsaaklik nie plaaslik werk sal kan kry nie, maar, in stryd met die beginsel om werkgeleenthede plaaslik te voorsien, na elders (waarskynlik hoofsaaklik die SSK) sal moet reis. Die ontwikkeling van die bestaande nywerheidsgrond sal 'n mate van werkgeleenthede aan Blankes bied, maar veel groter getalle Kleurlinge sal, aan die anderkant, dan van elders daarheen moet reis om die ondernemings te beman- met gepaardgaande kostes, tydverkwisting, energieverkwisting en belading van verkeersweë.

Verder noord word die Kleurlingstad, Atlantis, tans ontwikkel. Hoewel dit aanvanklik bekendgestel is as 'n selfstandige nuwe stad vir Kleurlinge, word tans algemeen aanvaar dat dit deel vorm

van die Metropolitaanse Gebied. Hierin lê 'n erkenning opgesluit dat dit sterk op die Metropool sal (bly) steun vir sy lewensvatbaarheid. Wat op sy beurt weer beteken dat daar sterk vervoerskakels met die Metropool voorsien moet word. Alle aanduidings is nou reeds daar dat, indien voortgegaan word om Atlantis as 'n uitsluitend Kleurlingstad te ontwikkel en wel tot die aanvanklik beplande 350 000 mense, groot verkeersprobleme vermag kan word (afgesien van kostes en tyd- en energieverkwisting).

Oplossings vir die gestelde probleme aan die Weskus, kan die volgende insluit:

- die uitbouing van 'n Kleurling-woonkomponent heelwat nader aan die Milnerton-gebied om die verwagte nywerheidsontwikkeling daar te bedien;
- die invoeging van 'n Blanke woonkomponent naby Atlantis ter wille van 'n meer gebalanseerde arbeidsmag, veral met die oog op die uitbouing van tersiêre werkgeleenthede;
- die nastrewe van 'n meer selfstandige, maar dan vir die voorsienbare toekoms aansienlik kleiner, Atlantis;
- die beplanning, op die langer termyn, van 'n verdere "nuwe dorp" in die omgewing van Klipheuwel. Die klem moet hier eweneens val op selfstandigheid eerder as grootte.

Die werklikheid, dat die Metropool om verskeie redes as woonplek steeds baie aantreklik sal bly, moet aanvaar word. Terwyl positiewe desentralisasie, terwille van die meer eweredige verspreiding van sosiale en ekonomiese geleenthede oor die Weskaap-streek as geheel, aktief aangemoedig moet word, bestaan daar geen rede waarom kunsmatige beperkings op die groei van die Metropool geplaas moet word nie: dit is nie die grootte van die Kaapse Metropool as sodanig wat (in hierdie stadium) probleme veroorsaak nie, maar wel die wyse waarop die Metropool tans gestruktureer is.

Soos reeds aangetoon, kan sekere insette gemaak word om diestrukturele probleme te oorkom, en so van die Metropool 'n aangenamer woonplek te maak, sonder om sy groei kunsmatig te beperk. Per slot van sake is die Metropool in die Weskaap die hennet die goue eiers en om sy groei te beperk, is om die reeds tanende produksie van goue eiers verder in te kort!

BEPLANNING IN SUIDWES- AFRIKA

G.J.F. GOUS

(Direkteur van Beplanning, S.W.A. - Administrasie)

In Suidwes-Afrika het beplanning tot die vroeë sestigerjare hoofsaaklik op 'n ad hoc basis geskied en was daar, behalwe vir die funksionering van die normale staatsmasjienerie weinig aandag daaraan geskenk om beplanning op 'n vaste, georganiseerde basis te plaas. Die eerste daadwerklike poging om 'n breë beplanningsverslag vir Suidwes-Afrika op te stel, was in 1962 — 63 toe die welbekende Odendaal Kommissie sy "Verslag van die Kommissie van Ondersoek na Aangeleenthede van Suidwes-Afrika" gepubliseer het. Die terme van opdrag aan die Kommissie was egter sodanig dat meer aandag geskenk is aan die stoflike en morele welsyn en die sosiale vooruitgang van die nie-blanke inwoners van Suidwes-Afrika.

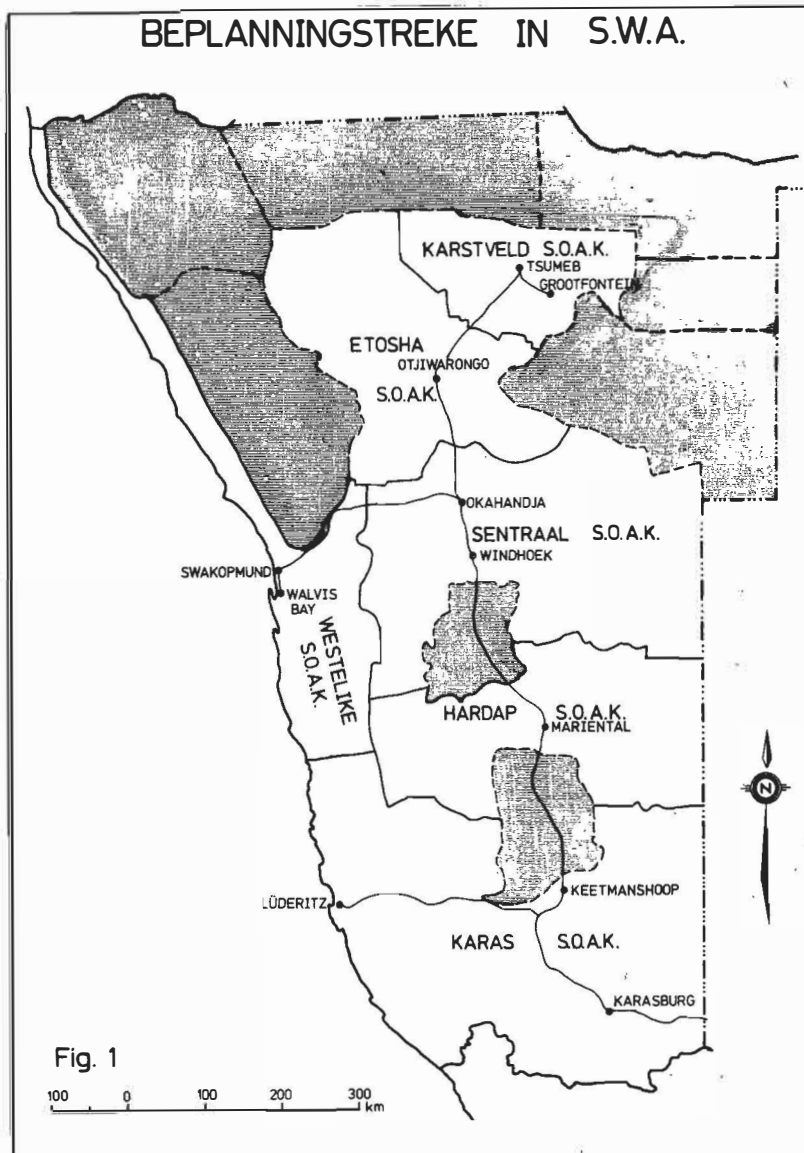
Van die belangrikste uitvloeisels van die aanbevelings van die Odendaal Kommissie was dat 'n herreëling van administratiewe en finansiële verhoudings tussen die Suidwes-Afrika Administrasie en die Sentrale Regering in 1969 plaasgevind het. Funksies soos onder andere Landbou, Mynwese, Kleurlingsake, Pos- en Telegraafwese en Waterwese, wat vroeër deur die Suidwes-Afrika Administrasie beheer was, val vanaf 1969 onder beheer van die

Sentrale Regering. Voor herreëling kon koördinasie tussen funksies soos hierbo genoem, maklik bewerkstellig word, omdat hulle almal onder een dak tuis was. Die behoefte en die noodsaaklikheid van koördinasie tussen die Suidwes-Afrika Administrasie en staatsdepartemente veral op die gebied beplanning is gou na herreëling beseft. Die noodsaaklikheid van beplanning op 'n gekoördineerde grondslag is verder beklemtoon deur onder andere die volgende faktore:

Suidwes-Afrika is vir sy inkomste hoofsaaklik toegewys op die primêre bedryfssektore soos afgelei kan word uit onderstaande tabel.

Landbouproduksie bestaan hoofsaaklik uit rooivleis en karkoelpele. Hierdie produksie is afhanklik van wisselende klimaatstoestand en markpryse in gebiede waarheen dit uitgevoer word.

Die visbedryf gaan gebuk onder probleme wat toegeskryf kan word aan die oorbenutting van die visbronne. Die teenwoordigheid van vreemde vissersbote langs die weskus is tot 'n groot

Tabel 1: Bydrae van produksietakke tot BBP 1976.

	SWA	RSA
Landbou, Bosbou + Vissery	12,6	7,3
Mynbou	32,5	8,1
Totaal Primêr	45,1	15,4
Fabriekswese	6,8	23,7
Dienste	48,1	60,9
Totaal	100,0	100,0

Bron: Departement van Statistiek.

mate hiervoor verantwoordelik.

Die Gebied steun swaar op mynbouproduksie (Hoofsaaklik diamante, uraan en koper) wat weer eens afhanklik is van markpryse in die buiteland.

Die bydrae van fabriekswese is gering en bestaan hoofsaaklik uit die inmaak van vis.

Die twee grootste beperkende faktore in die ontwikkeling van Suidwes-Afrika is die feit dat die gebied geweldig arm aan water is en dat daar geen natuurlike voorkomste van ekonomies benutbare energiebronne is nie.

Om redes soos hierbo genoem is die S.W.A. Beplanningsadviesraad in 1970 in die lewe geroep en het die Afdeling Beplanning in

1971 tot stand gekom. Die S.W.A. Beplanningsadviesraad (SWABAR) is 'n statutêre liggaam en is saamgestel uit hoofde van Administrasie-Afdelings en Staatsdepartemente wat met beplanning in een of ander vorm gemoeid is. 'n Verteenwoordiger van die Munisipale Vereniging dien ook op die raad en die voorsitter is die lid van die Uitvoerende Komitee belas met beplanning. Soos sy naam impliseer, is die raad 'n adviserende liggaam en sy hoofsaak is dan ook om die Uitvoerende Komitee van Suidwes-Afrika te adviseer oor alle sake rakende beplanning en omgewingsbewaring in die Gebied. Wat dorpsbeplanning aanbetref, is die raad se funksies spesifiek naamlik om:

die Uitvoerende Komitee van raad te bedien oor sake wat die opstelling en uitvoering van dorpsbeplanningskemas aanbetref;

om plaaslike owerhede behulpsaam te wees by die opstel van dorpsbeplanningskemas en dorpsbeplanning in die algemeen; en

om 'n dorpsbeplanningsbeleid vir die Gebied te formuleer.

Ten opsigte van beplanning op nasionale- en streekvlak het die raad onbeperkte bevoegdhede naamlik om enige opname binne die Gebied te onderneem en planne in verband daarmee te ontwerp.

Die Dorperaad is 'n adviesliggaam en is ingestel kragtens die Ordonnansie op Dorpe en Grondverdeling. Die raad bestaan uit

minstens 5 en hoogstens 10 lede wat deur die Uitvoerende Komitee aangestel word, en is saamgestel uit die Landmeter-Generaal, (Voorsitter), Registrateur van Aktes, die Direkteure van Beplanning, Paaie, Werke and Plaaslike Bestuur, 'n persoon wat die belange van plaaslike owerhede verteenwoordig en 'n lid van die Suidwes-Afrika Beplanningsadviesraad om die nodige koördinasie tussen die twee rade te bewerkstellig. Die Uitvoerende Komitee kan ook ander lede na goeddunke aanstel. Die administratiewe funksies van die raad word behartig deur die Afdeling Plaaslike Bestuur van die Administrasie. Soos die benaming van die ordonnansie waarkragtens die raad ingestel is, impliseer, adviseer die dorperaad die Uitvoerende Komitee oor dorpsbeplanning en grondverdeling. Die dorperaad se funksie teen opsigte van dorpsbeplanning is geskei van dié van SWABAR en gaan oor die detail aspekte daarvan naamlik die ontwerpaspekte, die op lê van gebruiksvoorwaardes en die onderverdeling, opmeet en registrasie van grond, terwyl SWABAR se funksie oorhoofs is en te make het met die noodsaaklikheid en wenslikheid vir dorpsstigting, oorhoofse dorpsplanne en dorpsbeplanningskemas.

Die dorpsbeplanningstelsel in Suidwes-Afrika is, soos die van die Republiek, gebaseer op die Britse stelsel waar by die beplanning van dorpe voorskrifte gegee mag word by wyse van 'n grondsoneringsplan. Die publiek word ten opsigte van dorpsbeplanning geken in die sin dat hulle beswaar kan aanteken teen beplanningsvoorstelle. Die reg tot appél en kompensasie is ook inherent in die dorpsbeplanningstelsel in Suidwes-Afrika.

Nasionale- en streeksbeplanning in Suidwes-Afrika is die uitsluitlike funksie van die Owerheid. Daar is egter besluit om ook hier die publiek te betrek by beplanning. Die Gebied is opgedeel in ses beplanningstreke (kyk Figuur 1) en vir elke streek is 'n streekontwikkelingsadvieskomitee (SOAK) in die lewe geroep. Die komitees bestaan uit verteenwoordigers van plaaslike owerhede, georganiseerde landbou, handel, mynwese en fabriekswese en persone wat 'n besondere kennis en/of belangstelling het in streeksontwikkeling.

Verder is daar ook op elke komitee 'n lid verantwoordelik vir omgewingsbevorderingsaangeleenthede en 'n lid verantwoordelik vir sosiale en kulturele aangeleenthede. Die Komitees word uit nominasies deur verskillende instansies vir 'n periode van drie jaar deur die Uitvoerende Komitee aangestel. Die belangrikste funksies van die streekontwikkelingsadvieskomitees elk met sy

eie grondwet, is om die Suidwes-Afrika Beplanningsadviesraad te adviseer oor die ontwikkeling van hul onderskeie streke en om te dien as skakel tussen die beplanningsowerhede en die publiek deur die liggame wie hul verteenwoordig. Die SOAK's vergader almal vier maal per jaar en voorstelle deur die komitees t.o.v. die ontwikkeling van hul onderskeie streke word via SWABAR aan die Uitvoerende Komitee of ander instansies voorgelê.

Die Afdeling Beplanning van die Suidwes-Afrika Administrasie is 'n volwaardige afdeling onder die beheer van die Direkteur van Beplanning met 'n personeel van 20.

Die Afdeling se funksies is kortliks om:

SWABAR en die Dorperaad van tegniese advies te voorsien; alle administratiewe werk verbonde aan SWABAR te onderneem;

SOAK's van tegniese advies te voorsien;

Plaaslike owerhede behulpsaam te wees met beplanning; en

opnames, beplanning en navorsing binne die gebied te onderneem, beide op streek- en nasionale vlak.

Voorts is die Afdeling ook verantwoordelik vir die koördinasie van omgewingsbewaring binne die Gebied.

Die Afdeling vervul ook 'n koördineringsfunksie deurdat alle inligting aangaande beplanning en ontwikkeling binne die Gebied en statistiek daar gehou en verwerk word en tot die beskikking is van ander staatsinstellings en die privatektor.

Figuur 2 gee 'n skematiese uiteensetting van die beplanningsorganisasie in Suidwes-Afrika.

Die taak van die beplanning en ontwikkeling van 'n land soos Suid-Afrika met sy beperkinge enersyds en sy ontwikkelingspotensiaal andersyds, is 'n omvattende en komplekse taak wat steeds hoër eise stel aan die vermoë en vindingrykheid van diegene in die owerheid sowel as privatektore wat daarmee gemoed is.

Daar is binne die bestek van 'n kort tydperk 'n model beplanningsorganisasie vir Suidwes-Afrika in werking gestel wat met onafhanklikheid vir die Gebied in sig, goed toegerus is om eise wat gestel mag word, te kan hanteer.

FIGUUR 2 BEPLANNINGSORGANISASIE - SWA

